

РЕЦЕНЗІЯ

д. е. н., професора,
директора навчально-наукового інституту
інноватики, природокористування та інфраструктури
Західноукраїнського національного університету
Брича Василя Ярославовича
на дисертаційну роботу
Флиса Віктора Романовича
«Планування та техніко-економічне обґрунтування ефективності використання
матеріальних ресурсів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність обраної теми. У сучасних умовах господарювання ефективність функціонування підприємств значною мірою визначається рівнем забезпеченості матеріальними ресурсами та результативністю їх використання. Посилення конкуренції, нестабільність зовнішнього середовища, обмеженість ресурсної бази, необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та забезпечення сталого розвитку обумовлюють потребу у вдосконаленні системи планування та управління матеріальними ресурсами підприємств.

Особливого значення зазначена проблематика набуває для підприємств матеріаломістких галузей промисловості, де матеріальні витрати становлять основну частину собівартості продукції та безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності. За таких умов раціональне планування потреби в матеріальних ресурсах, обґрунтування напрямів їх ефективного використання, виявлення резервів ресурсозбереження та розроблення науково обґрунтованих управлінських рішень є важливими передумовами забезпечення економічної стійкості підприємств.

У дисертаційній роботі матеріальні ресурси розглядаються як системна сукупність предметів праці, що забезпечують виробничу діяльність підприємства та формують матеріальну основу створення продукції. Автором значну увагу приділено питанням удосконалення теоретико-методичних засад планування матеріальних ресурсів, розвитку інструментарію техніко-

економічного обґрунтування ефективності їх використання та формуванню підходів до підвищення ресурсної результативності підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Обґрунтованість наукових результатів дисертаційної роботи забезпечується застосуванням комплексу сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема системного підходу, економіко-статистичного та факторного аналізу, методів порівняння, економіко-математичного моделювання й прогнозування.

У дисертації Флисом В. Р. здійснено комплексне дослідження процесів планування та оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств, що стало підґрунтям для формування науково обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення управління ресурсоспоживанням.

Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що здобувачем обґрунтовано визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що забезпечило їх послідовне вирішення й досягнення поставленої мети. Основні результати дослідження, сформульовані висновки та практичні рекомендації апробовано й оприлюднено у 10 наукових працях автора, з яких 5 публікацій відображають основні наукові результати дисертації, а ще 5 мають апробаційний характер.

3. Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, базуються на сучасних теоретико-методологічних засадах менеджменту, результатах узагальнення наукових підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також на використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Достовірність і належний рівень обґрунтованості одержаних результатів підтверджуються ґрунтовним опрацюванням наукової літератури, нормативно-правової бази, статистичних матеріалів та інших інформаційних джерел.

Сформульовані висновки й рекомендації мають належне теоретичне та практичне підґрунтя.

Основні положення дисертації відповідають вимогам, установленим Міністерством освіти і науки України до дисертаційних досліджень. У роботі досягнуто поставленої мети, яка полягала у розвитку теоретико-методичних засад планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств, проведенні комплексного аналізу сучасної практики управління матеріальними ресурсами промислових підприємств і розробленні науково-практичних підходів до вдосконалення інструментарію їх оцінювання, планування та підвищення ефективності використання в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Структура дисертаційної роботи є послідовною, логічно вибудованою та повністю підпорядкованою реалізації визначеної мети. У процесі дослідження обґрунтовано теоретичні засади планування й техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів, проведено аналіз діяльності підприємств цементної промисловості, сформовано систему показників оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів, удосконалено методичний інструментарій їх техніко-економічного обґрунтування, а також запропоновано практичні напрями вдосконалення процесів планування та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів.

Результати дисертаційного дослідження є достовірними, науково аргументованими та належним чином обґрунтованими. Їх переконливість забезпечується комплексним аналізом сучасних теоретичних положень, використанням актуальних методичних підходів і врахуванням практичного досвіду функціонування підприємств.

У першому розділі «Теоретичні основи планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів» розкрито економічну сутність матеріальних ресурсів, досліджено їх класифікацію та місце у системі управління підприємством, узагальнено теоретичні підходи до планування та оцінювання ефективності використання

матеріальних ресурсів, а також обґрунтовано методичні засади техніко-економічного обґрунтування ресурсоспоживання.

У другому розділі «Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств цементної промисловості» проведено комплексне дослідження сучасного стану ресурсного забезпечення підприємств галузі, здійснено оцінювання рівня ефективності використання матеріальних ресурсів, визначено основні тенденції та фактори впливу на результативність ресурсоспоживання.

У третьому розділі «Удосконалення планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів» запропоновано напрями вдосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів, розроблено підходи до прогнозування показників ресурсоспоживання та обґрунтовано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств.

Усі ілюстративні матеріали, представлені в дисертації, зокрема рисунки та таблиці, є інформативними, логічно пов'язаними зі змістом роботи та супроводжуються необхідними поясненнями й аргументацією. Обґрунтованість сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій підтверджується комплексним опрацюванням нормативно-правових актів, офіційних документів, статистичних матеріалів, а також використанням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Методологічну основу дисертаційної роботи становить комплексне застосування загальнонаукових та спеціальних економічних методів, що забезпечило всебічне дослідження процесів планування і техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств. Використання системного та структурно-функціонального підходів дало змогу розглядати управління матеріальними ресурсами як цілісну систему, що охоплює планову, виробничу, ресурсну та аналітичну складові, а також сформулювати концептуальні засади організації процесів планування й оцінювання ефективності їх використання.

Економіко-статистичні методи, зокрема структурний, динамічний і порівняльний аналіз, застосовано для дослідження тенденцій використання матеріальних ресурсів у промисловості, оцінювання рівня їх ефективності та визначення основних чинників впливу. За допомогою методів порівняльного аналізу здійснено зіставлення показників ресурсоефективності та підходів до планування використання матеріальних ресурсів у різних умовах господарювання. Економіко-математичне моделювання й аналітичні методи використано для вдосконалення інструментарію техніко-економічного обґрунтування, розроблення системи показників та побудови прогнозних моделей ресурсоспоживання. Методи прогнозування і стратегічного аналізу стали основою для визначення перспективних напрямів підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та обґрунтування управлінських рішень щодо оптимізації їх структури й обсягів у перспективі.

Інформаційну базу дослідження сформовано з використанням офіційних статистичних, нормативно-правових і аналітичних матеріалів, а також наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених питанням ресурсного забезпечення, економіки підприємства та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Статистичну основу роботи становлять дані Державної служби статистики України щодо результатів діяльності підприємств, обсягів використання матеріальних ресурсів, виробничих витрат і показників ресурсомісткості продукції. Крім того, використано галузеву звітність промислових підприємств, що дало можливість оцінити практичні аспекти ресурсоспоживання. Нормативно-правову й фактологічну основу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, які регулюють господарську діяльність, питання ресурсозбереження, планування витрат і забезпечення економічної ефективності. Додатково опрацьовано аналітичні матеріали профільних міністерств, міжнародних організацій та консалтингових структур, що висвітлюють сучасні тенденції підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів у промисловому секторі.

Дисертаційна робота є завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому послідовно реалізовано поставлені завдання, досягнуто визначеної мети

та отримано належним чином обґрунтовані наукові результати. Практичну цінність дослідження підтверджують апробація його результатів на науково-практичних конференціях, а також упровадження розроблених автором методичних положень у діяльність підприємств цементної промисловості.

4. Наукова новизна результатів і достовірність наукових положень дисертаційної роботи.

Наукова новизна дисертаційної роботи Флиса Віктора Романовича полягає у розвитку теоретико-методичних положень планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств, а також у вдосконаленні наукових підходів до управління матеріальними ресурсами. У результаті проведеного дослідження отримано низку наукових результатів, серед яких найбільш вагомими є:

- запропоновано концептуальний підхід до планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає інтеграцію планових, аналітичних і прогнозних процедур у єдиний безперервний управлінський цикл, що охоплює етапи аналізу ресурсомісткості продукції, оцінювання техніко-технологічного рівня виробництва, формування планових нормативів та прогнозування ефективності використання ресурсів із урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що забезпечує підвищення обґрунтованості та адаптивності управлінських рішень;

- обґрунтовано теоретико-методичні засади управління матеріальними ресурсами шляхом уточнення їх економічної сутності як системної сукупності предметів праці (сировина, матеріали, паливно-енергетичні ресурси, комплектуючі вироби, напівфабрикати та виробничі відходи), що дозволяє розширити розуміння ресурсної бази підприємства та забезпечує комплексний підхід до формування політики ресурсозбереження в системі управління виробничою діяльністю;

- запропоновано методичні підходи до планування використання матеріальних ресурсів підприємства шляхом поєднання нормативного, розрахунково-аналітичного та факторного підходів, що, на відміну від

традиційних методик, дає можливість враховувати вплив технічного стану обладнання, рівня технологічних інновацій та організаційних умов виробництва на формування планових показників ресурсоспоживання;

- розроблено методичний інструментарій техніко-економічного обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів шляхом розширення системи аналітичних показників, яка включає базові, проміжні та узагальнюючі індикатори (матеріаломісткість, матеріаловіддача, коефіцієнти втрат, рівень ресурсних відхилень), що забезпечує багаторівневу діагностику ефективності використання матеріальних ресурсів та підвищує точність управлінських розрахунків;

- систематизовано підходи до оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів шляхом удосконалення факторного аналізу на основі комбінованого підходу, який дозволяє не лише кількісно визначати вплив окремих факторів на зміну ресурсоспоживання, а й виявляти їх взаємодію, структурні зрушення та динамічні закономірності формування матеріальних витрат у виробничому процесі;

- розвинено наукові підходи до оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів шляхом урахування втрат, резервів та потенціалу їх оптимізації, що дозволяє визначати не лише фактичний рівень ресурсної ефективності, а й обґрунтовувати напрями її підвищення на основі виявлених внутрішніх резервів підприємства;

- конкретизовано методичні положення аналізу ресурсомісткості продукції шляхом запровадження системи проміжних аналітичних індикаторів та деталізації етапів формування матеріальних витрат у виробничому процесі, що забезпечує більш глибоке розкриття причинно-наслідкових зв'язків у структурі ресурсоспоживання;

- запропоновано підходи до прогнозування ефективності використання матеріальних ресурсів на основі економіко-математичного моделювання та аналізу динамічних рядів із урахуванням впливу ключових виробничих факторів, що дозволяє підвищити точність і надійність прогнозних оцінок у системі планування діяльності підприємства;

– сформовано організаційно-економічні засади управління матеріальними ресурсами шляхом формування інтегрованого механізму управління ефективністю їх використання, який поєднує планові, аналітичні, коригувальні та контрольні функції в єдину систему управлінського впливу, орієнтовану на підвищення ресурсної результативності підприємства.

5. Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання.

Наукова цінність дисертаційного дослідження полягає у вдосконаленні теоретико-методичних засад управління матеріальними ресурсами підприємств, а також у розвитку наукових підходів до планування та техніко-економічного обґрунтування ефективності їх використання.

Результати, отримані в процесі дослідження, розширюють положення сучасної теорії менеджменту, економіки підприємства та виробничого менеджменту, пропонуючи нові підходи до управління матеріальними ресурсами з урахуванням ресурсних обмежень, цифрової трансформації виробничих процесів і зростання вимог до рівня ресурсоефективності.

Сформульовані автором наукові положення можуть слугувати теоретичною та методичною основою для подальших наукових досліджень у сфері ресурсного забезпечення підприємств, удосконалення систем виробничого планування, розвитку методів економічного аналізу, а також розроблення сучасних моделей управління виробничими ресурсами.

6. Практичне значення одержаних результатів.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження підтверджується їх апробацією та впровадженням у діяльність промислових підприємств і закладу вищої освіти, що свідчить про прикладну спрямованість отриманих наукових результатів. Зокрема, розроблені автором підходи до вдосконалення механізму управління ефективністю використання матеріальних ресурсів, оптимізації планування потреби в матеріальних ресурсах відповідно до виробничих програм, а також зниження матеріаломісткості продукції впроваджено у діяльність АТ «Подільський цемент» (довідка № 103-25/22 від 15.07.2025 р.). Їх практичне застосування сприяло підвищенню обґрунтованості

управлінських рішень у сфері ресурсного забезпечення та більш ефективному використанню матеріальних витрат.

Окремі результати дослідження використано у практичній діяльності ПрАТ «Івано-Франківськцемент» (довідка № 163-15/14 від 11.05.2025 р.), де їх впровадження забезпечило вдосконалення процесу планування потреби в матеріальних ресурсах, підвищення точності прогнозування виробничих витрат і оптимізацію структури матеріальних витрат підприємства.

Основні наукові положення дисертації також інтегровано в освітній процес Західноукраїнського національного університету під час викладання навчальної дисципліни «Операційний менеджмент» (довідка № 126-26/1197 від 18.05.2026 р.). Їх використання сприяло оновленню змістового наповнення дисципліни, посиленню її практичної складової та формуванню у здобувачів освіти сучасних підходів до управління матеріальними ресурсами в умовах функціонування виробничих підприємств.

7. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Повнота висвітлення результатів дисертаційного дослідження підтверджується науковими публікаціями автора, у яких послідовно викладено ключові теоретичні положення, методичні підходи та результати практичного застосування розроблених рекомендацій. Зміст опублікованих праць відповідає основним напрямам проведеного дослідження та відображає отримані наукові результати. Достовірність і наукову значущість результатів підтверджено їх апробацією під час участі автора в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, де основні положення дисертації були представлені на фахове обговорення та отримали належну оцінку наукової спільноти.

За темою дисертаційної роботи Флисом Віктором Романовичем підготовлено й опубліковано 10 наукових та науково-методичних праць, серед яких 5 статей розміщено у фахових наукових виданнях України категорії «Б», а ще 5 публікацій представлено у матеріалах науково-практичних конференцій. Сукупність оприлюднених праць повною мірою відповідає вимогам, що висуваються до наукових публікацій, і свідчить про належний рівень виконаного дослідження.

8. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача підтверджує, що дослідження виконано автором самостійно. Використані у роботі наукові положення інших дослідників, статистичні матеріали, нормативно-правові акти та інші інформаційні джерела належним чином опрацьовано й оформлено з відповідними посиланнями, що відповідає вимогам академічної доброчесності.

Подана до захисту дисертаційна робота узгоджується з принципами академічної доброчесності, відповідає вимогам законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав та засвідчує самостійний характер виконаного дослідження. Отримані результати є науково обґрунтованими, а їх виклад здійснено з дотриманням належних академічних стандартів.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи та її окремих положень.

Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи Флиса Віктора Романовича, її теоретичну та практичну значущість, необхідно відзначити окремі положення, які мають дискусійний характер та можуть бути предметом наукового обговорення під час прилюдного захисту.

1. У першому розділі дисертації підрозділ 1.1 автором запропоновано власну класифікацію матеріальних ресурсів шляхом доповнення традиційних класифікаційних ознак такими критеріями, як рівень інноваційності, можливість повторного використання, характер споживання та стратегічна важливість ресурсів. Водночас у роботі недостатньо обґрунтовано, які саме недоліки існуючих класифікацій усуває запропонований підхід та яким чином нові класифікаційні ознаки можуть бути використані у процесі планування й оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів. Зокрема, поділ ресурсів за рівнем інноваційності, можливістю повторного використання, характером споживання та значенням у виробничому процесі потребує чіткішого пояснення.

2. У підрозділі 1.2 значна увага приділяється ефективності використання матеріальних ресурсів, проте недостатньо чітко розмежовано поняття

«ресурсозбереження», «ресурсоефективність», «матеріаловіддача», «матеріаломісткість» та «ефективність використання матеріальних ресурсів». У результаті окремі категорії використовуються як взаємозамінні, хоча в науковій літературі вони характеризують різні аспекти управління ресурсами. Більш чітке розмежування зазначених понять дозволило б посилити категоріальний апарат дослідження.

3. У другому розділі дисертаційної роботи проведено комплексний аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємствах цементної промисловості України та здійснено оцінювання тенденцій їх ресурсоспоживання. В підрозділі 2.1 потребує методичного обґрунтування запропонований автором підхід до інтегрального оцінювання результативності діяльності підприємств цементної промисловості на основі матриці «Динаміка—Перевага». У роботі не наведено достатнього пояснення порядку визначення еталонних значень показників, критеріїв розмежування квадрантів матриці та алгоритму віднесення окремих показників до зон «Лідерство», «Динамічний пріоритет», «Частковий пріоритет» і «Слабкість».

4. У третьому розділі дисертації запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств на основі удосконалення системи планування та техніко-економічного обґрунтування. В підрозділі 3.2. у межах факторного аналізу за методом пайової динаміки доцільно було б надати чіткіші рекомендації щодо адаптації моделей у випадку різких стрибків інфляції та нестабільності цін на енергоносії. Подання відповідних економічних розрахунків дозволило б посилити практичну значущість запропонованих рекомендацій та підвищити рівень їх прикладної цінності для підприємств цементної галузі.

Зазначені зауваження та побажання мають дискусійний характер, відображають складність і багатогранність досліджуваної проблематики та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Навпаки, вони підтверджують актуальність обраної теми та відкривають перспективи для подальших наукових досліджень у сфері управління ефективністю використання матеріальних ресурсів підприємств.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Флиса Віктора Романовича «Планування та техніко-економічне обґрунтування ефективності використання матеріальних ресурсів» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Проведене дослідження забезпечило досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань, а одержані результати характеризуються належним рівнем достовірності, обґрунтованості та наукової новизни.

За актуальністю теми, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, повнотою їх висвітлення в наукових публікаціях, а також дотриманням принципів академічної доброчесності дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент», а її автор, Флис Віктор Романович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю «Менеджмент».

Рецензент:

д. е. н., професор,
директор навчально-наукового інституту
інноватики, природокористування та
інфраструктури Західноукраїнського
національного університету

Василь БРИЧ

